

Parochiekerk

Sint Pieter in de Banden

Halen.

Ontstaan:

Volgens de bouwkundige Piscador uit Leuven zou de eerste kerk van Halen gegroeid zijn uit een wachttoren uit de 12de eeuw.

De eerste meldingen over de kerk van Halen is te vinden in een handvest van 1107. Uit een bekrachtiging van Paus Pascal II en een oorkonde van Alfredo II van Gelder kunnen we het bestaan van de kerk van Halen afleiden.

In een akte van 7 juni 1243, opgemaakt door Thomas, abt van St. Truiden en zijn kloosterlingen, vinden wij één van de pastoors van Halen.

Stijl:

De oorspronkelijke stijl van de kerk van Halen is onduidelijk. Wanneer de kerk op zekere dag vergroot werd, heeft men haar in een gotisch pak gestoken (Demergotiek). Dat de Brabantse gotiek in Halen werd toegepast is niet verwonderlijk, als men weet dat Halen van in de Middeleeuwen (1189) tot aan de Franse Omwenteling (1795) een Brabants stadje was.

Het torengedebouwe en het hoogkoor zijn in ijzerzandsteen opgetrokken, terwijl de rest is een mengeling van ijzerzandsteen en bakstenen. De stijlen en omljstingen van de ramen en de afdekstenen zijn uit witte zandsteen gemaakt.

Verwoestingen en verbouwingen:

De kerk heeft in de loop vqn de geschiedenis heel wat moeten doorstaan:

- Op 18 september 1507 werd de kerk vernield en geplunderd.
- In 1541 werden de pilaren van het koor opgetrokken om het nieuwe gewelf te steunen. Steunberen werden geplaatst om de druk van de gewelven op te vangen.
- In 1542 kwam er een nieuw gewelf op het koor en abcis in baksteen.
- In 1552 werd het een kruiskerk door toevoeging van twee zijbeuken.
- In 1553 werd de ingang langs de westkant van de toren aangebracht en plaatste men twee stevige drummers aan de westkant.
- In 1556 en 1567 kwamen de beeldstormers op bezoek en kon men nadien herbeginnen met herstellingswerken.
- In 1572 kwam er een stropersbende uit het Leger van Oranje, vernielde en stal tal van kostbaarheden: de kerk was juist voltooid!
- Tussen 1670 en 1680 werden de daken van de toren en de zijkoren gedeeltelijk vernieuwd en begon aan de bouw van een hoogzaal.
- In de zomer van 1701 sloeg de bliksem in op de toren. De kerk liep veel schade op en men diende snel tot de herstelling over te gaan. Het St. Lambertuskapittel was niet te vinden voor een tussenkomst, niet tegenstaande dat zij de tienden inde. Hierop nam de burgemeester de tienden in beslag om te kunnen over te gaan tot herstelling. De herstellde torenspits hield niet lang stand, want in 1759 ging men over tot de bouw van een nieuwe torenspits, deze was lager dan de vorige 13,5 m in plaats van 24 m.
- In 1762 werd het huidige kerkportaal gemaakt. (portaal stijl)

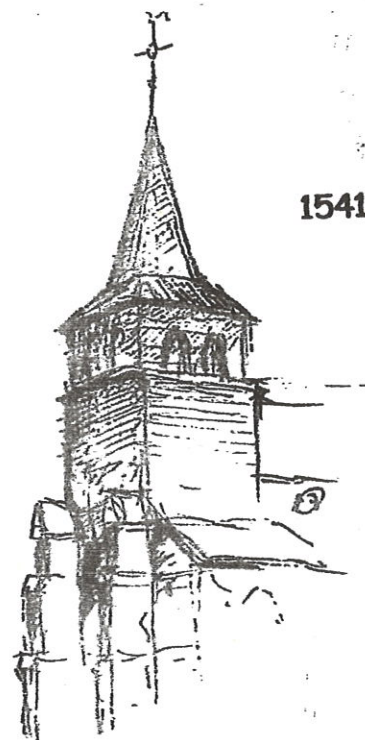
- In 1896 werden de drie kerkbeuken vernieuwd. (kalken zoldering naar stenen spitsgewelven)
Dit onder leiding van Pastoor Streynaert.
- In 1905 liet pastoor Vanvinckenroy een nieuwe sacristij bouwen en pastoor Giot voltooide en bemeubelde de sacristij. eerst genoemde had eveneens een verwarmingsinstallatie met warme lucht laten plaatsen alsook de balustrade rond het hoogzaal.
- In 1905 werd de bestaande petroleumverlichting (Lampe Belge) door een gasverlichting (acetyleen) met koperen hanglusters vervangen.
- In 1912 werd een gietijzeren afsluiting rond de kerk geplaatst gemaakt in de Gieterij Moens uit Zelem.
- In 1912, 12 augustus om precies te zijn werd de toren beschadigd en beschoten door de Duitse artillerie. Toen de Duitsers op 18 augustus terugkeerden, hebben de Belgische soldaten de toren in brand gestoken. De klokken smolten door het hevige vuur, het orgel en het hoogzaal en het uurwerk gingen in de vlammen op. De toren kreeg toen een voorlopige toedekking.
- In 1923 kwam er een nieuwe toren, o.l.v. bouwmeester Piscador.
DE Toren kreeg een totaal nieuw uitzicht: een merkelijke verhoging, 4 wijzerplaten en nieuwe schaliën op de daken. In datzelfde jaar kwam er een nieuwe orgelkast en nieuw hoogzaal.
- In 1925 werden er nieuwe herstellingswerken uitgevoerd aan de kerk, zoals het vervangen van de gasverlichting door elektriciteit.
- In 1938 CLACCERING VAN DE DE KERK ALS MONUMENT. De toren kreeg schijnwerpers als blikvanger.
- In 1938 werd een Westminsteruurwerk met elektrische beiaard geïnstalleerd, in de toren kwamen vier luidsprekers. (???)
- In **1940** werd de kerk (koor) erg beschadigd door het springen van de Velpe brug, eveneens de glasramen van de zijbeuken en de sacristij. Op het einde van WO II was er koper schaarste en werden de klokken (2) uit de toren geroofd. (wonder boven wonder werden ze niet opgehaald) De herstelling gebeurde in 1942.
- In 1961 werd de kerk zowel binnen als buiten gerestaureerd en de binnen kerk werd opnieuw geschilderd.
- In 1968 om 8,30u. ontplofte de gasflessen van de nabijgelegen frituur. De mooi geschilderde glasramen (giften van Halense families) werden vervangen door het huidige in lood geplaatste kleurglas! (met voorzet ramen)

Uitzicht eerste kerk.

1107 -- 1243

1541

1918

1923

Kerk St. Pieter in de Banden Halen.

Beschermde en gerestaureerde gotische kerk met een 13de eeuwse toren in Diestse ijzerzandsteen.

De 16de eeuwse spitse toren en bogen en de grote brandramen van schip en koor zijn duidelijke kenmerken van de Demergothiek, wat in Limburg zeldzaam is.

Een 17de eeuwse biechtstoel.

Een 16de eeuwse kruisbeeld en kelk behoren tot de schatten van de kerk.

Kleinere beelden uit de 16de en 17de eeuw van de HH. Barbara, Cecilia, Petrus en Sebastiaan.

Evenals een kruisweg van de hand van Tony Van os uit Temse.(1930)

Van dezelfde schilder hangen meerdere schilderwerken met bijbelse thema's, o.a. :

De verloren zoon, Zending van de apostelen, de doop van Jezus in de Jordaan, de

bekoring van Jezus en de voetwassing van Jezus. Portret van de H.Pastoor van Ars.

Muurschilderingen (fresko's) van de Halense kunstschilder Jos Damien. Het enige kunst-

Werk is blijven hangen is het Laatste Oordeel, de rest is bij een beeldenstormachtige

restauratie in 1960 van de muur getrokken. (engelen en martelaren in het koor)

Een 17de eeuwse preekstoel onderging hetzelfde lot. (begrijpe wie begrijpe kan !)

Een schilderij van een onbekende meester van de Hemelvaart van Maria en de Exe Homo.

De twee zijaltaren dateren van 1906 en het houtsnijwerk is uit Hongaarse eik.

Er bestaat nog een metalen koffer op wielen (? eeuw)die ondergeschoven is onder een zijaltaar.

Het portaal dateert uit 1762.

Het orgel (pneumatische blaaspijpenorgel) dateert uit 1920. Het vorige in de brand na WO I onherstelbaar vernield.

Beste Halenaren,

Namens de parochieraad en de kerkfabriek mag ik u allen van harte welkom heten om mee te denken over het kerkenbeleidsplan van onze vier parochiekerken. Vandaag zijn we naar hier gekomen en bevinden we ons in de oudste, grootste en rustigste centrumkerk van de Stad.

Volgens bouwkundige Piscador uit Leuven zou de eerste kerk van Halen gegroeid zijn uit een wachttoren uit de 12de eeuw.

In een akte van 7 juni 1243 opemaakt door Abt Thomas en zijn kloosterlingen vinden wij een van de pastoors van Halen.

De oorspronkelijk stijl van de kerk van Halen is onduidelijk.

Wanneer de kerk vergroot werd heeft men haar in een gotisch pak gegoten (Demergotiek).

Dat de Brabantse gotiek werd toegepast is niet verwonderlijk, als men weet dat Halen van in de Middeleeuwen(1189) tot aan de Franse Omwenteling (1795) een Brabants stadje was.

Het torengedebouwen en het hoogkoor zijn in ijzerzandsteen opgetrokken, terwijl de rest een mengeling van ijzerzandsteen en baksteen is.

Witte zandsteen werd gebruikt voor de aflijstingen.

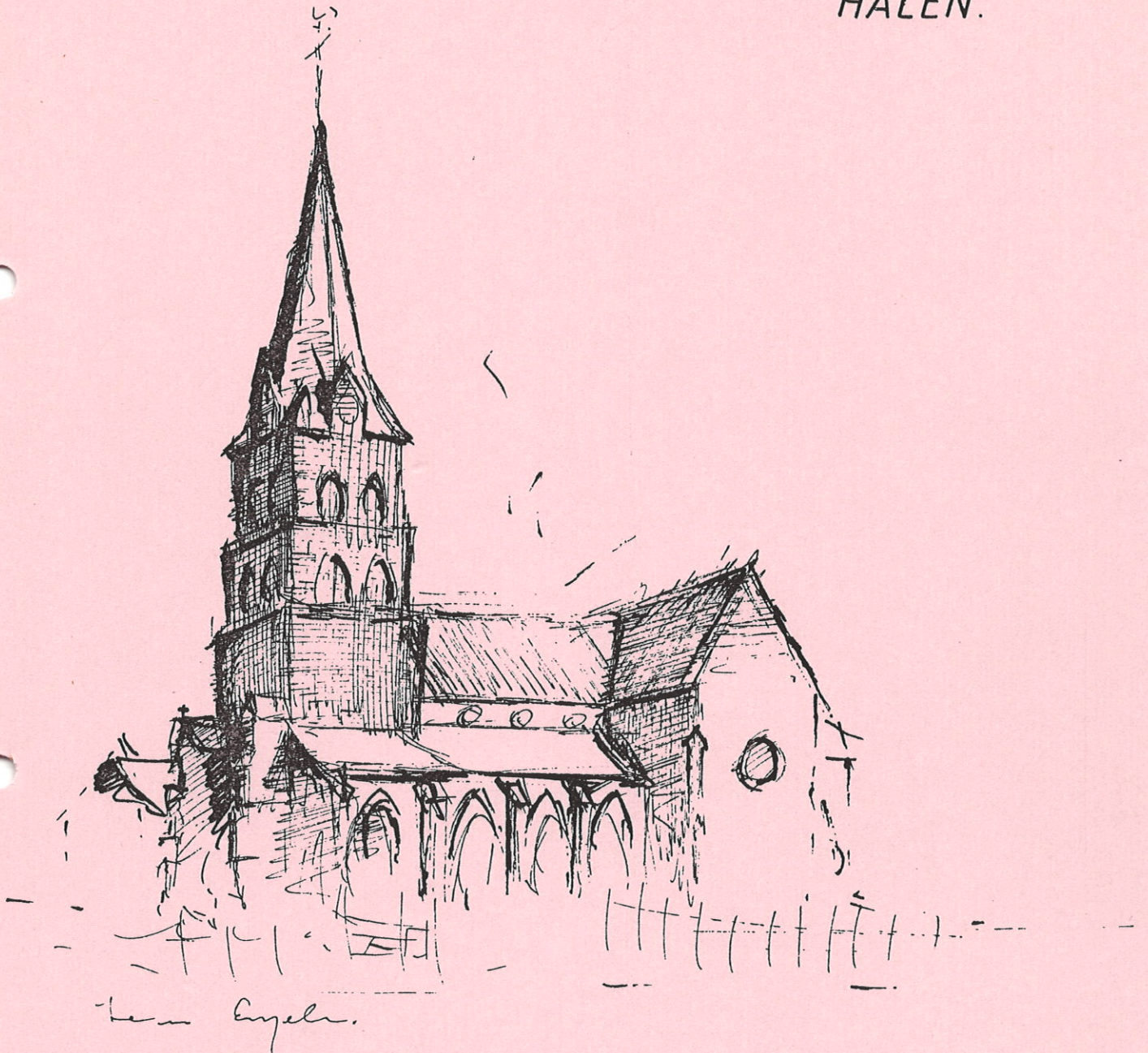
In de loop der jaren heeft onze kerk heel wat moeten doorstaan.

Verbouwingen, plunderingen, steunberen geplaatst om de druk van de gewelven op te vangen, .beeldenstormerij, inval van het Leger van Oranje met grote diefstal, bliksem inslag, torenspitsherestelling, plaatsen van een nieuwe sacrestie, torenbrand na de wol, klokken waren gesmolten, vernieuwde toren met 4 wijzerplaten, van gas- naar elektriciteit verlichting, 1938 Clacering van de kerk als monument, 1940 nieuwe koorbeschadiging door het springen van de Velpbrug, 1968 grote schade aan de kerkramen door het ontploffen van de gasinstallatie van de frituur.

Merkwaardigheden: schilderijen van Damien, kruisweg door schilder Vanosch uit Temse, 15 kunst glasramen, verschillende beelden uit de vorige eeuwen, preekstoel -overschot is gebruik voor de lezenaars, van de communiebank is het huidige altaar gemaakt. Barokke biechtstoel, schildrij van Maria Hemelvaart copy van een werk uit de school van Rubens (onbekende meester)

st. PIETERSKERK.

HALEN.

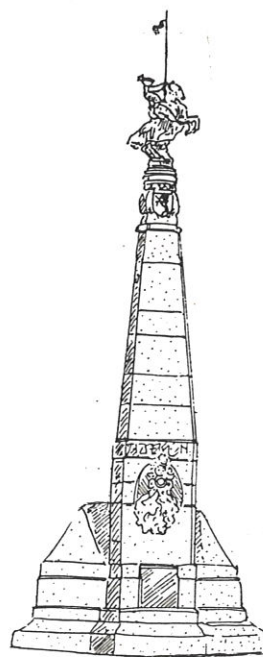
BEKNOPT E HISTORIEK

VAN DE

KERK VAN

HALEN

Uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling
"Kerkelijke schatten te Halen en Loksbergen", ge-
organiseerd door de Halense heemkring
OPPIDUM HALENSIS.

KORTE GESCHIEDENIS VAN DE KERK VAN HALEN

OORSPRONG

Wanneer de Halenaren over hun eerste tempel beschikten, is niet met zekerheid te achterhalen. Naar alle waarschijnlijkheid werd de Kapel van Donk, die reeds vóór 742 bestond, eveneens door de Halense bevolking gebruikt.

Volgens de bouwkundige Piscador uit Leuven zou de eerste kerk van Halen gegroeid zijn uit een wachttoren uit de 12e eeuw. Wij vinden echter voor het eerst melding van de kerk van Halen in een handvest van 1107. Dit handvest handelt over de voorrechten en bezittingen van de abdij van Sint-Truiden, bekrachtigd door Paus Pascal II (Troyen, vrijdag 24 mei 1107), op verzoek van de abt Diederik en zijn kloosterlingen.

Dit bewijst dat Halen toen als parochiale kerk fungeerde.

In een oorkonde van 1139, waar Albero (II van Gelder), bisschop van Luik (1135-1145), om het geschil tussen de abdij van Sint-Truiden en de kerk van Diest te beslechten (aangaande de bankruisen), al de kerken opnoemde, welke evenals de kerk van Diest hem in voormeld klooster gewoon obool moesten offeren tijdens de Pinksterdagen, werden 99 kerken vermeld, waaronder ook de kerk van Halen.

Dit bewijst eveneens het bestaan van de parochie Halen.

De abten van Sint-Truiden bleven gedurende ruim 4 eeuwen in het bezit van Halen en inden er de tienden.

Een bulle van woensdag 15 maart 1178, door Paus Alexander aan de abt Wirik en zijn kloosterlingen gericht, bekrachtigt de voorrechten en bezittingen van de abdij van Sint-Truiden, waaronder de parochie Halen met haar aanhorigheden eveneens vermeld wordt.

In september van het jaar 1211 werd er een verdrag gesloten tussen de Hertog van Brabant Hendrik I en de kerk van Sint-Lambrecht te Luik, aangaande de wederzijdse rechter der verdragmakende partijen te Halen.

In een akte van 7 juni 1243, opgemaakt door Thomas, abt van Sint-Truiden, en zijn kloosterlingen, vinden wij één van de eerste pastoors van Halen ; hij trad als getuige op voor deze akte : een akkoord voor

het gebruik van weiden gelegen tussen Donk en Korpt.

Een oorkonde van maandag 2 januari 1324 zegt het volgende : "Hertog Jan III geeft kennis van het verdrag door hem gesloten met de voogden der H. Geesttafel van Halen en met Arnold van Lantwijck nopens 2 molens, de ene gelegen te OVERHALEN in de parochie Donc, de andere in de vrijheid Halen ; zij zullen bijdragen aan het altaar van O.-L.-Vrouw in de kerk van Halen. De Hertog zal zijn onderdanen van Halen, Donc, Kortenaken, Beetse (Geet-Betz), Zelleke, Webbekom en Linkhout dwingen hun graan in vermelde molens te doen malen."

STIJL

De oorspronkelijke stijl van de kerk van Halen is onduidelijk. Wanneer de kerk op zekere dag vergroot werd, heeft men haar in een gotisch pak gestoken (Demergotiek). Dat de Brabantse gotiek in Halen werd toegepast is niet verwonderlijk, als men weet dat Halen van in de Middeleeuwen (1189) tot aan de Franse Omwenteling (1795) een Brabants stadje was.

Het torengedouw en het hoogkoor zijn in ijzerzandsteen opgetrokken, terwijl de zijbeuken en de sacristijen een mengeling zijn van ijzersteen en baksteen. De stijlen en omlijstingen van de ramen en de afdekstenen zijn uit witte zandsteen gemaakt.

KERKELIJKE INSTELLING

De kerk van Halen is toegewijd aan de H. Petrus in de Banden (Sint-Pieter) en ter begeving van het kapittel van Sint-Lambertus te Luik. In en vóór de Middeleeuwen hoorden de Hagelandse parochies toe aan het oude bisdom Tongeren, dat onder het Aartsbisdom Keulen stond, en later, door de verplaatsing van de Stoel, het Bisdom Luik geheten werd.

Halen behoorde toen tot het Aartsdiakonaat Brabant, en tot één van de acht dekenaten, nl. dat van Zoutleeuw (1139). Halen bleef onder

het dekenaat Zoutleeuw tot 1559.

In 1211 maakt Hendrik I met de Luikse kerkvoogd een verdrag om hun onderlinge rechten op de stad Halen te regelen. Het bezit van de plaats bleef aan de Hertogen van Brabant, terwijl de Bisschoppen aanzienlijke voordelen genoten van de plaats, zoals bijvoorbeeld het innen der grote tienden.

Toen de Pausen Paulus IV en Pius IV, op verzoek van Philips II, door de bullen van 19 mei 1559 en 1560 14 nieuwe bisdommen in de Nederlanden oprichtten, werden Halen en Zelk bij het Aartsbisdom Mechelen ingelijfd en aan de dekenij van Diest toegevoegd.

Het bestuur van de kerk was in handen van de pastoor en twee kerkmeesters, onder het toezicht van Burgemeester en Schepenen.

Op 10 september 1596 voerde Aartsbisschop Mathias Hovius van Mechelen een geheel nieuwe verdeling in voor de dekenijen, en hij bracht het aantal van 10 op 12. Door deze nieuwe verdeling viel Halen onder de tweede dekenij van Diest, en bleef hierbij horen tot aan de Franse Omwenteling.

Door een besluit van 31 augustus 1795 kwam Halen onder het departement van Nedermaas en maakt sedertdien deel uit van het kanton Herk-de-Stad.

In het begin van het jaar 1797 maakte een besluit van het Directoire Exécutif de wet, betreffende de politie der erediensten, in onze gewesten verplichtend. Onder deze maatregel werd de kerk van Halen, zoals menige andere, gesloten. Het is in deze tijd dat er in het geheim mis gelezen werd, de zogenaamde "Hage-missen".

Toen Napoleon aan het bewind kwam, werden de kerken heropend en de godsdienst in ere hersteld.

Door het Concordaat van 1801 werden de departementen van Ourthe en Nedermaas, waartoe Halen behoorde, aangewezen om het Bisdom van Luik te vormen. Aldus kwamen de twee parochies, Halen en Zelk, onder het dekenaat Herk-de-Stad, waartoe ze nu nog behoren.

Loksbergen behoorde tot 1838 bij de parochie Halen.

VERWOESTINGEN - VERBOUWINGEN

Bij de inval der Gelderse troepen op 18 september 1507 werd de kerk vernield en geplunderd. Of dat gebouw toen de eerste kerk was die Halen had, is niet met zekerheid geweten.

Na het terugtrekken der troepen ging men tot de herstellingswerken over.

In 1541 werden de pilaren van het koor opgetrokken om het nieuwe gewelf te steunen. In hetzelfde jaar werden aan de buitenkant van de kerk steunberen gemetseld om de druk van het nieuwe gewelf op te vangen. Dit nieuwe gewelf, op koor en abcis, werd in 1542 in baksteen uitgevoerd. Deze werken stonden onder de leiding van Christoffel, de metser van Diest, en werden uitgevoerd door Peter, de metser van Leeuwen. Oorspronkelijk was het koor met een houten tongewelf bedekt.

Het jaartal van deze verbouwingswerken vindt men terug op 2 pilaren van het koor.

Door het toevoegen van twee kruisbeuken in 1552 werd het een kruiskerk.

De ingang, langs de westkant van de toren, werd in 1553 aangebracht, en ter versteviging van het torengedebouw plaatste men twee stevige drummers aan de westkant.

Gedurende deze verbouwingswerken werden ook de gevels der zijkoren van versieringen voorzien.

Volgens kerkrekeningen van 1566 en 1567 had de kerk van Halen eveneens geleden onder de woede van de beeldstormers.

In het kohier van de 100ste penning van het jaar 1569, dat handelt over de rechten en plichten van de heren van het Sint-Lambertuskapittel, lezen wij dat er van de tiende inkomsten bij het cijnshof sommen werden afgehouden voor het betalen van de onkosten van de herstelling aan de beuken van de kerk.

Een stropersbende uit het Leger van Oranje viel in 1572 onze kerk binnen en stal tal van kostbaarheden ; de kerk was juist voltooid !!

een Engelen

Tussen 1670 en 1680 werden de daken van de toren en de zijkoren gedeeltelijk vernieuwd ; men begon eveneens aan de bouw van een hoogzaal.

In de zomer van 1701 viel de bliksem op de toren. Het gebouw werd hierdoor zodanig beschadigd, dat men onmiddellijk tot de herstelling diende over te gaan. Het Sint-Lambertuskapittel van Luik, dat te Halen de tienden inde, was aansprakelijk voor het onderhoud van de middenbeuk. Het kapittel was echter niet te vinden voor deze spoedige herstelling, zodat de Burgemeesters beslisten de tienden voorlopig in beslag te nemen om tot herstelling te kunnen overgaan. Tijdens deze herstellingswerken werden de zijbeuken geplaveid.

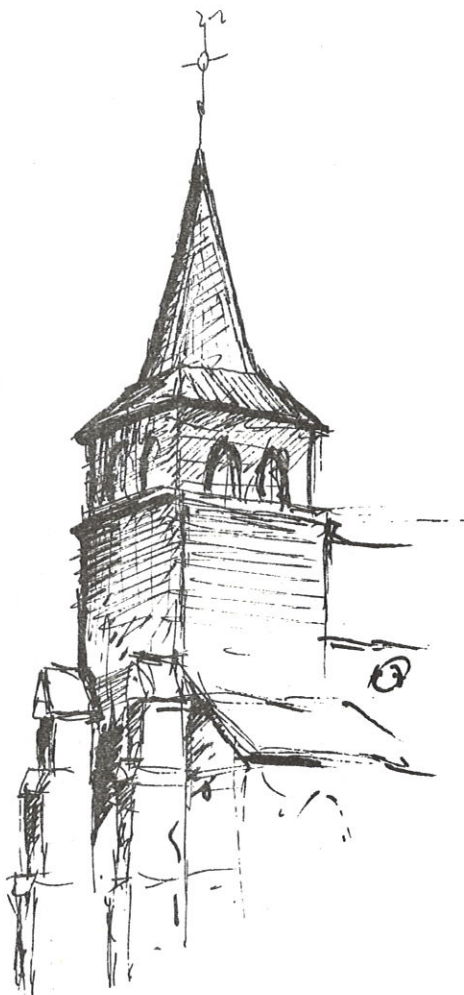
De herstellde torenspits hield niet lang stand, want in 1759 was de spits in een zodanig vervallen toestand, dat men overging tot de bouw van een nieuwe. De oude torenspits, die oorspronkelijk een hoogte had van 85 voet (24 meter), werd vervangen door een nieuwe van ca. 45 voet (13,5 meter). Voor het onderhoud van de toren moest de stad voor de helft tussenkomen.

Het huidige kerkportaal werd in 1762 gemaakt ; dit jaartal staat trouwens op de middensteil van de kerkdeur gebeiteld.

Onder pastoor Streygnaert werden in het jaar 1896 de drie kerkbeuken geheel vernieuwd.

De platte, uit kalk gemaakte zolderingen, veranderden in stenen spitsgewelven.

De buitenzijde kreeg een heel ander uitzicht, daar men nu de twee daken vervangen had door vier daken.

In 1905 liet pastoor Vanvinckenrooy een nieuwe sacristij bouwen aan de zuidkant ; deze sacristij was pas half voltooid bij zijn vertrek en werd verder afgewerkt en bemeubeld door zijn opvolger E.H. Adolf Giot.

Eerstgenoemde had eveneens een verwarmingsinstallatie met warme lucht laten plaatsen, alsook een ballustrade rond het hoogzaal.

In 1912 werd een gietijzeren afsluiting, komende uit de gieterij van Zelem, rond de kerk geplaatst.

Tijdens de Slag der Zilveren Helmen - 12 augustus 1914 en vorige dagen - had de verkenning van het Belgisch leger zich in de toren van de kerk gevestigd. De toren werd echter door de Duitse artillerie beschoten en beschadigd. Toen de Duitsers op 18 augustus

terugkeerden, hebben de Belgische soldaten de toren in brand gestoken. Door de hevige hitte van de brand waren de klokken gesmolten, het torenuurwerk, het orgel en het hoogzaal vernield. Toen alles weer normaal was, heeft men de toren van een voorlopig dak voorzien om verder onheil te voorkomen.

De nieuwe torenspits liet op zich wachten tot in het jaar 1923. Er werden toen eveneens herstellingswerken aan de daken uitgevoerd o.l.v. bouwmeester Piscador uit Leuven.

De bouwwerken werden uitgevoerd door aannemer Van den Eynde uit Heverlee.

Het torengebouw kreeg een nieuw uitzicht, daar het met één verdieping verhoogd werd en de zadeldakjes met puntgeveltjes afgezet werden. De torenspits zelf stak hoger in de lucht dan de vorige. Het dak van het koor, dat eveneens beschadigd was, werd totaal vernieuwd ; de kleine schaliën werden door grotere vervangen.

In hetzelfde jaar kreeg de klokketoren een nieuw uurwerk, van het huis Michiels in Mechelen. En in de plaats van 2 wijzerplaten kwamen er 4. Men zorgde voor een nieuw hoogzaal ; de orgelkas werd vernieuwd.

Voor de afloop van het regenwater plaatste men nieuwe leidingen en de rondgang van de kerk werd met cementplaveien bedekt.

In 1925 werden er algemene herstellingswerken aan de kerk uitgevoerd.

Door de beschieting en het springen van de Velpenbrug op 14 mei 1940 werd de kerk wederom beschadigd. Het hoogkoor en de glasramen van het hoogkoor, de sacristij en deze van de kruisbeuken werden vernield. Op de herstelling moest men wachten tot in 1942. De glasramen werden door gekleurd glas vervangen.

Op het einde van Wereldoorlog II werd het koper voor de bezetters schaars ; de burgerij moest koper leveren en in vele kerken werden de klokken geroofd.

Om de twee klokken uit de toren van de kerk van Halen naar beneden te laten, moesten de twee galmgaten aan de zuidkant uitgebrouwen worden.

In 1961 werd de kerk zowel binnen als buiten door de gebroeders Bastijns gerestaureerd, de binnenkerk werd opnieuw geschilderd.

Op zaterdag 20 april 1968 te 8.30 uur werden de ramen langs de zuidkant opnieuw verbrijzeld, ditmaal door de ontploffing van een gasfles in een nabijgelegen frituur.

De mooi geschilderde glasramen werden voorlopig door gewoon gekleurde glasramen vervangen.

VERLICHTING

In 1905 werd de bestaande petroleumverlichting (Lampe Belge) door een gasverlichting (acetyleen) met koperen hanglusters vervangen. De gasinstallatie met carbuur stond in de kelder.

Bij de opkomst van de elektriciteit heeft men in 1925 de gasverlichting vervangen door een elektrische. Verschillende koperen applieken verdwenen in 1961 en werden door T.L.-lampen vervangen.

Na de klassering van de kerk in 1938 werd de toren met schijnwerpers verlicht, zodat men van ver het uur kon aflezen.

KLOKKENSPEL

In oktober 1938 werd een westminsteruurwerk met elektrische beiaard geïnstalleerd ; in de toren werden vier luidsprekers geplaatst.

Klokslag met beiaardspel kon met behulp van platen uitgezonden worden.

UITRUSTING VAN DE KERK

HEILIGENBEELDEN

- in de kerk :

1. H. Antonius met kind.
2. Madonna met kind - dit beeld staat op het altaar van O.-L.-Vrouw, het is een zeer mooi eiken beeldje in polychroom ; het kroontje is een kunstwerk op zich.
3. H. Petrus met kruis.
4. Sint-Paulus met zwaard.
5. H. Apollonia met lelie en tang (tandpijn).
6. Sint-Jozef met lelie en kindje Jezus op de arm (gift van Mad. Jacobs-Thiery).
7. H. Hart.
8. H. Benedictus - afgebeeld met een vogel aan de rechtervoet, een boek in de rechterhand, op het boek stond eens een gebarsten houten gifbeker.
Gedurende het octaaf van de H. Benedictus werd het beeld vooraan in de kerk geplaatst. De boeren kwamen van overal de zegen over hun vee afsmecken en offerden ex-voto's. Gedurende de rest van het jaar stond het beeld rechts onder het hoogzaal.
9. H. Rochus (op de zolder).
10. H. Theresia - gift van Ed. Jacobs (op de zolder).
11. H. Kruis - hangt achteraan links tegen de muur. Men offerde er ex-voto's en de vrouwen hingen er rode lintjes aan de afsluiting (kinderziekten - bevallingen). Het is één van de meest antieke stukken uit het patrimonium van de kerk.

- in de oude sacristij :

12. De H. Familie.
13. O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen.

- in de pastorie :

14. Sint-Sebastiaan - 18e eeuw - eikenhout - hoogte 73,5 cm.

15. H. Barbara - 17e eeuw - eikenhout - hoogte 43 cm.
 16. H. Lucia - begin 18e eeuw - eikenhout - hoogte 75 cm.
 17. H. Petrus (Sint-Pieter) - gepolychromeerd eikenhouten beeldje uit de 16e eeuw - hoogte 57,5 cm.
- Ergens hebben wij gelezen dat het beeldje van Sint-Pieter in 1545 op het hoogkoor was opgesteld voor het glasraam van Maria Magdalena.

RAMEN

De ramen van de koren en het schip zijn drielichten onder een ontlastingsboog. Zij dateren van de 14e en de 15e eeuw.

De ramen van de toren zijn tweelichten met gotische spitsbogen. De middenbeuk is onder het dak voorzien van ronde ramen, die enkel als verlichting zijn opgevat.

De kerkrekeningen van 1545-1546 vertellen ons dat er toen verschillende geschilderde glasramen werden geplaatst door Jannen Van Den Kelder. Op het hoogkoor was Maria Magdalena afgebeeld. In de jaren 1550-1551 maakte Wouter de glazenmaker een glasraam met de afbeelding van de H. Drievuldigheid.

De oude ramen waren tijdens de godsdienstoorlogen van de 16e eeuw verbrijzeld.

In 1875 werd aan het huis Coucke uit Brugge de opdracht gegeven het koor van geschilderde glasramen te voorzien. Dit gebeurde tijdens de ambtstermijn van E.H. pastoor Streynaert. Deze ramen werden vernield op 14 mei 1940.

In 1908 was het de beurt aan het kruiskoor van de zijbeuken en aan het portaal. Ook daar kwamen geschilderde ramen, ditmaal afkomstig uit het huis Mertens te Koekelberg. De ramen van de kruiskoren werden eveneens op 14 mei 1940 vernield.

In 1910 heeft men de ramen van het kerschip door nieuwe geschilderde ramen vervangen. Op 20 april 1968 werden de glasramen aan de rechterkant verbrijzeld.

Glasramen van het middenschiplinks (momenteel de oudste) :

1. Bloedend H. Hart.

Gift van M. MICHIELS JACOBS

2. Bevrijding door het kruis en dood door het serpent.

Gift van M. FIRMIN JACOBS JACOBS

3. De eucharistie van het H. Sacrament.

M. BERN. en MEJ. JUST. LOOSEN

en LEOPOLD LOOSEN LUYTEN

4. Het manna - voorteken van de H. Eucharistie.

Gift van EMILE VANSCHOENBEEK RUELENS

rechts : momenteel gekleurd glas.Glasraam boven het kerkportaal

Afbeelding van de H. Cecilia, die een orgel bespeelt.

Gift van FAM. CIELEN

Glasramen van het hoogkoor

De huidige glasramen van het koor werden geplaatst in 1948.

Ze zijn van de hand van L.C. CRESPIN en F. CRICKX.

1. O.-L.-Vrouw Boodschap

AVE MARIA

GRATIA PLENA

DAVID REX YSAIAS

2. De geboorte van Jezus

GLORIA IN EXCELSIS DEO

OPUS JUSTITIA PAX

3. De dood van Jezus aan het kruis

INRI

4. De verrijzenis van Christus

RESURREXIT

SECUT DIXIT

ALLELUIA

5. O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen

IK BEN DE ONBEVLEKTE ONTVANGENIS

SINT-BERNADETTA DOMINE REFUGIUM
FACTUS ES MIHI

SUM PONT. PIUS IX

Glasramen van de zijkoren
Eveneens in 1948 geplaatst.
links

H. Petrus in de gevangenis.
Gift van E.H. PASTOOR GIOT
1906-1944

rechts
H. Petrus die de sleutel in ontvangst neemt.
SUPER HANC
PETRAM
OEDIFICABO
ECCLESIAM
MEAM
TER NAGEDACHTENIS
VAN MEV. LOUISA G.T. THIERY
1906
GIFT VAN DE FAMILIE
JACOBS-THIERY

Glasramen in de nieuwe sacristij
Geplaatst in 1976.

Deze 4 panelen plus het overlicht boven de deur werden geschonken door E.H. pastoor Baeken. Hij was zelf de ontwerper en zij werden gemaakt door A. Van Rompay uit Stevoort.

Zij zijn de verzinnebeelding van het leven van de H. Petrus.

1. PETRUS WORDT GEROEPEN (vis)
2. PETRUS SLAAFT (haan)
3. PETRUS SLAAT (zwaard)
4. PETRUS PREEKT (sleutel).

SCHILDERIJEN

Geheel de kerk werd in 1905 geschilderd. De schilderwerken werden toevertrouwd aan de heer Meunier uit Hannuit.

Kunstschilder Jos Damien, die toen te Halen verbleef, maakte twee koorschilderijen op doek, links de serafijnen en rechts de martelaren. De bijbelse figuren waren afgebeeld op ware levensgrootte en menig Halenaar mocht model staan.

De muurschildering boven het koor, "Het laatste oordeel", en de "Engelen" onder het hoogkoor zijn van de hand van dezelfde meester.

In het begin van het jaar 1931 werd kunstschilder Tony Vanos van Temsche op de Schelde belast met het schilderen van een nieuwe kruisweg, modern van opvatting. In december 1931 kon men de eerste 7 staties reeds plaatsen, de 7 anderen waren einde 1932 voltooid. De oude kruisweg was een reproductie, die echter in een antiek kader was gezet. Deze maakte plaats voor de nieuwe en verhuisde naar de kerk van Linkhout.

Na de voltooiing van de nieuwe kruisweg werd dezelfde kunstschilder belast met het schilderen van 5 taferelen, te weten :

1. De doop van Christus
2. De bekoring van Christus in de woestijn
3. De zending der apostelen
4. De verloren zoon
5. De bekering van Maria Magdalena.

Als toemaat schilderde hij, op aanvraag van pastoor Giot, het Heilig Pastoorke van Ars. Dit schilderij hangt nu in de rechtersacristij.

H. PASTOOR VAN ARS BID VOOR ONS

De schilderijen van J. Damien op het hoogkoor werden in 1961 afgenomen. De twee oudste zijn tezelfdertijd vakkundig gerestaureerd en hangen nu in de kruisbeuken.

De Hemelvaart van O.-L.-Vrouw, een zeer prachtig doek van een tot-nogtoe onbekend meester, hangt in de linker kruisbeuk.

Een tweede doek, eveneens van een onbekend meester, stelt de "Lijdende dienaar Christus" voor en hangt in de rechter kruisbeuk.

ALTAREN

Onder E.H. pastoor Vanvinckenroy werden de drie bestaande altaren vernieuwd (1905). De afwerking duurde tot einde mei 1913.

Tijdens een speurtocht in de kerk werd een altaarsteen gedateerd 1623 teruggevonden met een mooi wapenschild.

Het hoofdaltaar

Twee brede arduinen trappen leiden naar het altaar dat in de vorm van een graftombe werd uitgevoerd. Het altaarblad is eveneens vervaardigd uit arduin. Onder het altaar staan vijf beeldjes ; het beeldje van God de Zoon in het midden.

Aan de onderkant van de twee retabels lezen wij :

ECCE PANIS ANGELORUM FACTUS CIBUS VIATORUM.

Het linker retabel stelt het laatste avondmaal voor, het rechter de bruiloft van Kanaän. Beiden zijn in kleuren uitgevoerd.

Het tabernakel is uit koper. Op het deurtje staat links een pelikaan, die op zijn nest zit en zijn jongen met zijn eigen vlees voedt. Rechts staat het Lam Gods. Aan de binnenkant is het tabernakel bekleed met witte zijden gordijntjes.

Boven het tabernakel is een kruis aan de expositiekroon verwerkt.

Het stelt de kalvarieberg voor met O.-L.-Vrouw en de H. Joannes onder het kruis. Aan weerszijden van de expositiekroon staat een koperen engel met elektrische verlichting.

Het altaar droeg aan weerskanten op een baar rode geborduurde gordijntjes, door J. Damien beschilderd en door Mevrouw Nijs geborduurd.

Links en rechts van het altaar stond een prachtige grote standluchter, elk met een 40-tal lampen (verdwenen).

Acht kandelaars met kaarsen versieren het altaar.

De zijaltaren

Een arduinen trede leidt naar het altaar, uitgevoerd in tafelvorm. De retabels zijn uit Hongaarse eik gesneden.

1. Rechter zijaltaar

Dit altaar wordt het H. Kruisaltaar genoemd. Aan de onderkant

staan twee mooie retabels. Het eerste stelt de verlossing van de H. Petrus uit de gevangenis voor ; een engel maakt zijn boeien los. Het andere stelt de Strijdende Constantinus voor, die als heiden de verschijning kreeg van een kruis met de woorden "in dit teken zult gij overwinnen". Hij overwon en heerste.

Het deurtje van het koperen tabernakel is versierd met het Lam Gods aan de ene kant, aan de andere kant vinden we opnieuw een pelikaan die zijn jongen voedt met zijn eigen vlees.

2. Linker zijaltaar

Dit altaar wordt het altaar van O.-L.-Vrouw genoemd. Het is eveneens voorzien van twee mooie retabels : O.-L.-Vrouw Boodschap en de H. Dominicus in strijd met de Albigenzen ; hij ontvangt van O.-L.-Vrouw een rozenkrans.

Als tabernakel is hier een gewone opening voorzien.

Nota

In de muren van de drie koren zijn spaarnissen met platronde bogen voorzien. Waarom ??

Er staat een sacrarium met afloop naast het altaar van het H. Kruis.

Aan de epistelkant van het hoogkoor is een marmeren credenstafel in de muur gemetseld, voorzien van een afloop voor water.

Naast deze credenstafel bevindt zich een muurkast, waarin men vroeger de hosties bewaarde. Het koperen deurtje van dit kastje toont vier afbeeldingen, nl. een kruis, een kelk, een pelikaan en het Lam Gods, bovenop staat een kruis.

Een plaat met de namen van schenkers hing vroeger aan de achterzijde van het hoofdaltaar, aan de epistelkant (verdwenen).

BIECHTSTOELEN

In de linker kruisbeuk

Deze biechtstoel in de jongste. Het is een eenvoudige eiken biecht-

stoel, bestemd voor de pastoor. Voor de biechtelingen staan er twee eiken kniebanken.

In de rechterkruisbeuk (1909)

Deze biechtstoel is de tweede oudste en is een eiken uitgesneden meubel in dezelfde stijl als de twee zijaltaren, bestemd voor de kapelaan. Er stonden twee kniebanken alsook een zestal zitbanken, want hier werd het catechismusonderricht gegeven.

Achteraan in de kerk

Deze stoel is de oudste van de drie en werd door een vreemde biechtvader bediend. Deze biechtstoel vertoont een mooi eiken snijwerk met rozenmotieven.

Links en rechts van de toegangsdeur staat een beeldje met de hand op de borst en bovenop elk beeldje een engelenkopje. Op de bovenlijst staat een mandje met rozen en vruchten, geflankeerd door de hoorn des overvloeds.

PREEKSTOEL

Een zware eiken preekstoel sierde eens de kerk, maar werd jammer genoeg bij de vernieuwing van de liturgie weggenomen (1961).

Hij hing tegen de eerste pilaar van het middenschip.

De kuip was versierd met een steekwerk van 4 medaillons, die de evangelisten voorstelden.

Onder het breed afhangende klankbord hing een witte duif met wijd opengespreide vleugels.

Het ware wenselijk dat dit stuk terug in de kerk zou geplaatst worden, als lezenaar bijvoorbeeld.

ORGEL

Uit oude rekeningen van 1540-1541 vernemen wij dat het toen be-

staande orgel bijgewerkt en verbeterd werd door een zekere Jannen, orgelmeester uit Hasselt.

In 1850 bespeelde Bernardus Vanautenboer het orgel.

Toen het orgel, tijdens de augustusdagen van 1914, vernield was, moest men zich van een harmonium bedienen. Tot er in 1923 een nieuw orgel kwam van het huis Sloomakers uit Brussel.

DOOPVONT

De eerste doopvont stond vroeger achteraan rechts, waar nu de biechtstoel staat. In 1912 verhuisde zij naar de andere hoek. Hier werd zij omringd door een smeedijzeren afsluiting van de hand van de Halenaar Emile Buvens.

Het geheel is uit wit marmer, zonder enige versiering. Een koperen deksel met bol en kruis sluit de kuip.

COMMUNIEBANK

Deze bestond uit 6 eenvoudig versierde panelen en kon langs twee kanten bekeken worden. Bovenop lag een zwaar eiken blad.

De twee uiterste panelen waren als deur opgevat en verleenden de toegang tot het koor bij offergangen en vereringen.

Het geheel vormde de scheiding van het koor met het kerkschip.

In 1961 verdween de communiebank uit de kerk en 4 van de 6 panelen werden verwerkt in het nieuwe altaar.

GODSLAMP (verdwenen)

De godslamp hing midden op het koor, een tweetal meter achter de communiebank.

Het was een zware, met gekleurde steentjes afgezette koperen lamp. Zij was aan koperen kettingen opgehangen en kon op en neer bewegen.

KLOKKEN

De kerkrekeningen van het jaar 1569 vertellen ons dat de grote klok op kosten van het cijnshof (100e penning) hersteld werd.

In datzelfde jaar moesten de klokken getrokken worden bij het houden van de drie jaargetijden.

Een oorkonde van 1680 zegt "Toen de meyers de zittingen in het Sint-Lambertuskapittel van de abten overnamen, moesten de zittingen aangekondigd worden door het luiden van de banklok".

Het domkapittel van Luik deed in het jaar 1718 een nieuwe tiende of banale klok gieten. De gieter was Jan Van Gheynter van Tienen.

Deze nieuwe klok werd nog datzelfde jaar in de toren gehangen.

De tiende of banklok was tot last van de tiendeheffers. Volgens de statuten van het archidiaconaat van Haspengouw moest zij zo zwaar wegen dat men ze over het gehele gebied, waar de tienden werden geïnd, kon horen. De banklok was gewoonlijk de grootste klok uit de toren.

Op 23 december 1792 werden de jurisdictie en de ondertekenaars van het manifest bijeengeroepen onder het luiden van de grote klok, dit op bevel van de gerechtsdienaar Luitenant Generaal Dumouriez.

Op 11 april van het jaar 1796 nam men de twee grootste klokken uit de toren weg. Zij moesten dienen om er kanonnen van te gieten ten behoeve van de Franse Republiek.

Op 18 augustus 1914 werd de toren in brand gestoken en smolten de klokken.

In 1923 werden drie nieuwe klokken gewijd.

Elke klok heeft een meter : de grootste FIDES
de middelmatige SPES
de kleinste CARITAS

Vóór 1923 waren er maar twee klokken.

FIDES

V.Z. Anno Dni MDCCCXIV FACTIS

BELLICIS TURRI incensa ambo

perierunt CAMPANAE quibus anno

MDCCCXXIII REFUSIS ego nova conjungor

Nomen meum Petrus ad vincula titularis

ECCLESIAE huius cui Dus

K.Z.

CONFIRMA FRATRES TUOS MATRINA

mea fuit CLEMENTINA JACOBS

me fudit Lovanii O. MICHAUX

cura A. GIOT parochii

Op het einde van de tweede wereldoorlog werden twee klokken door de Duitsers geroofd. Ze kwamen later echter ongeschonden uit Duitsland terug.

Op 23 november 1952 werden de drie klokken FIDES-SPES-CARITAS opnieuw ingewijd door Eerwaarde Deken Van Herck, die de bisschop verving.

Meter : Mevr. Vermiert-Raes.

Peter : Etienne Jacobs.

VARIA

Uit het kohier van de 100e penning van het jaar 1569 vernemen we dat de kosten voor de aankoop van kelken, kappen, 2 kazuifels, 2 epistelrokken, gordijnen, kinderrokken, alben, dweilen en nieuwe misboeken van de tiende inkomsten bij het cijnshof van Halen werden afgehouden.

Korte tijd na de kerksluiting van 1797 werden meerdere waardevolle stukken uit de kerk geroofd.

Er wordt geen melding gemaakt van de gestolen goederen.

In 1906 werd de 'swis' met een nieuw kostuum uitgedost.

Toen er niemand meer gevonden werd om het ambt van swis uit te oefenen en men het ambt overbodig achtte, heeft men in 1961 het kostuum verbrand.

In 1912 smeedde de Halense smid Emile Buvens 4 kandelaars om bij begrafenissen naast de lijkbaar te plaatsen. In 1961 heeft men deze

voor een appel en een ei aan een Sint-Truidense schroothandelaar verkocht. De kandelaars werden vervangen door 4 houten, die gemaakt werden door de broer van de toenmalige pastoor.

De gietijzeren afsluiting rond de kerk werd eveneens als schroot verkocht.

KLASSERING

In 1925 werden door de commissie voor het behoud van kunstgebouwen en natuurschoon te Brussel lijsten opgemaakt van de kunstschaten en merkwaardigheden van onze kerk. Alles werd geklasseerd.

Toren en koor werden als monument 3e klas geklasseerd.

Op 25 maart 1938 werd de hele kerk door deze commissie als monument geklasseerd.

BESLUIT

Deze opsomming is verre van volledig, maar wij zullen in de toekomst de geschiedenis verder uitdiepen en aanvullen met : Kerk-schaten - Processies - Volksdevoties - Pastoors - Kapelannen - Pastorij - Kapelanij - Kapellekes

Robert ROOSEN-Geyskens

Reglement voor de kinderen, Die de mispen dienen.

1° De kinderen, die de mispen dienen, zullen ten eersten ^{ingehouden} acht jaren oud zijn, en door den Schoolmeester ^{ingehouden} geteld worden; ten tweede dat de Priesters goetvonden, andere te kiezen.

2° Geen zullen ^{voortaan} ~~toelaten~~ ^{aan} worden, of de mispen ~~te~~ ^{te} dienen; en zij dat zij eerst ^{aan} eenen van de Heeren; Pastoor of onderpastoor zullen ten Examen geweest zijn over hunne bekwamenheit, goed oordeel en godsvruchtigheid.

3° De geenen, die zich tot den dienst der mispen aanbieden, zullen hier eerst en tenijder gepleet zijn; zij zullen bysonder beoefenen, dat zij wel gewasphen en gekens zijn; zij zullen hunne hoeden op de Communie-Tafel nimmer moogen leggen.

4° In het dienen der mispen zullen zij wel acht neemen, op de Heilichheit van die werk, in aandachtig zijnde dat zij de Pleets van de mindere geesteliken bekleden; en dat zij te allerheyligste Sacrificie mer den Priesters den gods-helpe opdragen.

5° Zij zullen wel nauwkeurig letten op de woorden die zij in zij, getuise zijnde, moeten zeggen, de ziele duchtig en langzaam spreken, zoudens zij de ster op gaen, duchtig te waarden; want toe wij verhoopen dat hen door de Priesters metten en dat de Priesters dat tijt genoeg gelachen worden.

6° Father Schenken van den Wijn, het opdragen van den Doek, en andere eerbiedingen zullen zij ~~moeten~~ ^{moeten} langzaam en eerbiedig doen. Van Amian op en af-gaen, wel toezienende dat zij den Ring nooit naar het H. Tabernakel sleuren en niets laten vallen.

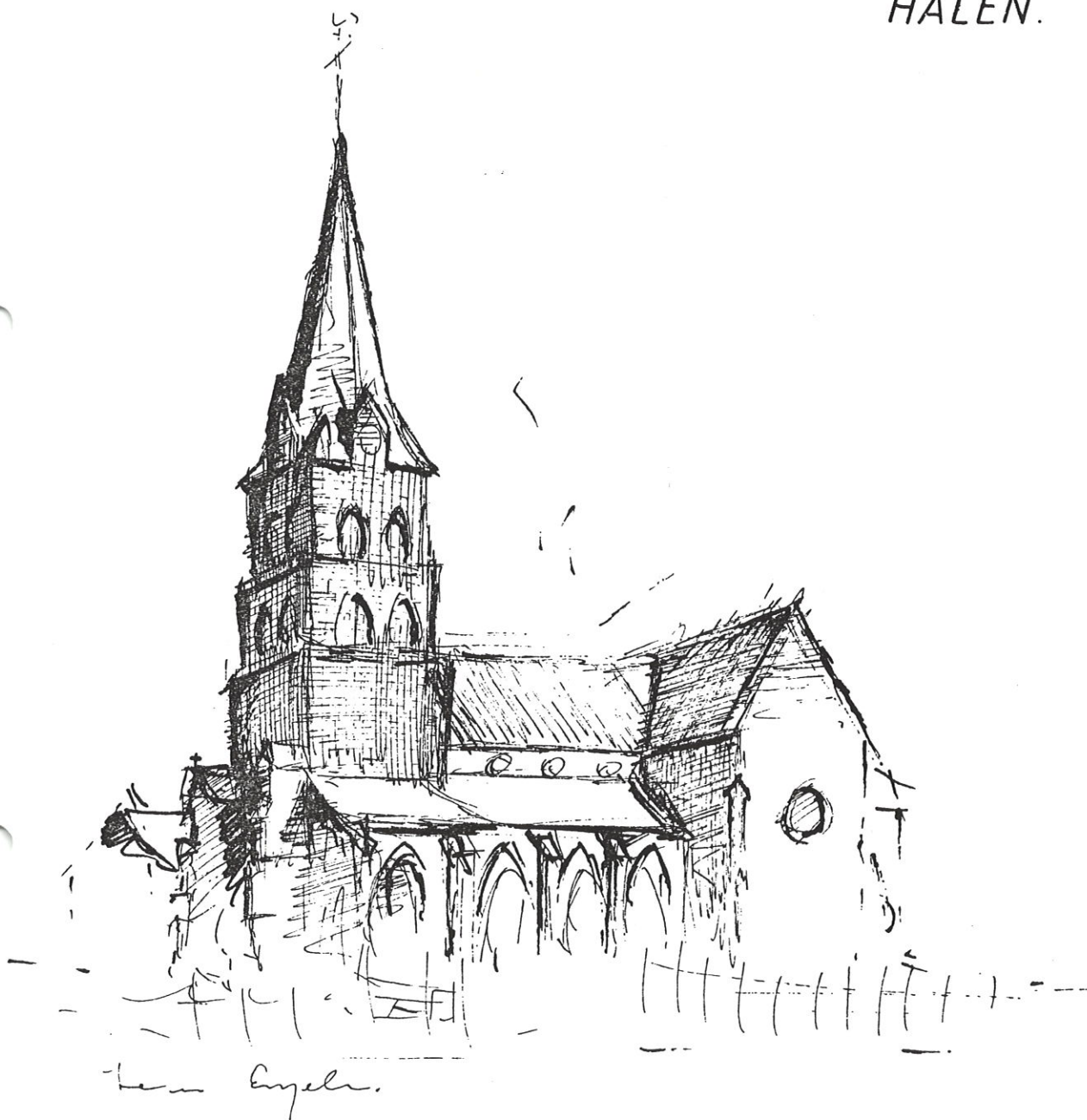
7° Tijdens den tijt van antwoorden en den Priesters op te dienen zullen zij aandachtig mer gevormde handen bidden, van gods verzoeken, dat zij voor hen, als ook voor hunne ouders en voor alle geloovigen moogen deel aan de vruchten van 't H. Sacrificie bekoomen.

8° De geenen die geleerd zijn, zullen een gebedboek in de Otter hebben, en daer in godsvruchtig leeren; die nimmer geleerd zijn zullen eenen Doekterrans of wel een Phicet hebben en in het bidden hunne intentie verzoeken mer den Priesters.

9° Eyndegh. zullen de kinderen wel inachtig zijn dat zij de H. mispe nimmer om eenige tydelijke belooning moeten dienen; maar wel ten liefste van den goeden gods; om zinnen goddelijck te zegen in dit Leven en Hiernaemals te bekoomen. Amen.

Henricus Schouten, Pastoor
Te Haren; Anno 1807

st. PIETERSKERK.
HALEN.

st. PIETERSKERK.
HALEN.

